Nr 3–4 2010

Oknytt

Johan Nordlander-sällskapets tidskrift

Oknytt

Nr 3–4 2010 Årg. 31

Johan Nordlander-sällskapets tidskrift

Redaktör: Patrik Lantto
Biträdande redaktör: Sigurd Nygren

Redaktionskommitté: Lars-Göran Tedebrand (ordf.), Heidi Hansson, Svenbjörn Kilander, Hervor Sjödin, Peter Sköld och Hans Lindblad

Manuskript till Oknytt, samt böcker, tidskrifter och uppsatser som önskas anmälda, kan insändas under adress:
Patrik Lantto, Lyckogränd 2, 903 43 UMEÅ
E-post: patrik.lantto@cesam.umu.se

Adressändringar och bokbeställningar sänds till:
Carina Strömberg, Malgovik 172, 912 91 VILHELMINA eller carina.stromberg@vilhelmina.ac

Medlemskap i Johan Nordlander-sällskapet kan vinnas genom erläggande av årsavgiften, från 2004 200 kronor, till sällskapets Plusgiro 439 25 05–6. Privatpersoner kan vinna ständigt medlemskap genom erläggande av en engångssumma motsvarande tio gånger aktuell årsavgift, dvs. f.n. 2 000 kronor. Medlemmarna erhåller tidskriften *Oknytt*.

Omslagsbilden: Ziga Olofsson, Lapplands-Ziga, tidigt 1940-tal. Foto: Lea Wikström, Malmberget. Bilden tillhör Norrbottens museum. Beskuren här, hela bilden på sid. 7.

Produktion: Gigraf
Tryckt av Litorapid Media AB, Göteborg 2010
ISSN 0349-1706
Johan Nordlander-sällskapet, Umeå 2010

Bertil Haslum in memoriam

Bertil Haslum, Sundsvall, en långvarig och trogen medlem i Johan Nordlander-sällskapet, har avlidit. Redan i november 2009 betalade han, 92 år gammal, in medlemsavgiften för 2010.

Bertil Haslum föddes 1917 på Svanö i Ådalen där fadern var bruksdisponent. Även hans morfar och farfar hade haft befattningar där. Haslum är en norsk släkt med anor från 1600-talet i orten Baerum i Oslos närhet. Den tillhör alltså, tillsammans med familjerna Braathen, Jacobsen och andra, de ganska många norska familjer, som alltsedan 1800-talets mitt varit med om att utveckla den norrländska skogsindustrin.

Efter jur.kand.-examen 1943, tingsmeritering och anställning på advokatbyrå i Stockholm, kom Bertil Haslum 1947 som ombudsman till Holmsunds AB, som ingick i SCA-koncernen. 1961 blev han chef för SCA:s Holmsundsgrupp. 1969 avancerade han till chef för stabsenheten vid SCA:s huvudkontor i Sundsvall. I uppdraget ingick att vara koncernstyrelsens sekreterare, en post som Haslum kvarstod på till sin pensionering 1982. Han var också holländsk vicekonsul och under många år ordförande i Sundsvalls konsertförening. 1983–93 tillhörde han styrelsen för Socialhögskolan i Umeå. 1980 invaldes han som arbetande ledamot i Kungl. Skytteanska Samfundet.

Bertil Haslum var genuint intresserad av norrländsk industrihistoria. 1985 blev han verkställande ledamot av Skogsindustriernas historiska utskott. Hans egna bidrag var betydande. Haslum var initiativtagare till *SCA 50 År. Studier kring ett storföretag och dess föregångare*, som kom ut 1979 med professor emeritus Gustaf Utterström och andra ekonomhistoriker vid Umeå universitet som huvudförfattare. Själv medverkade Haslum med en 50-sidig artikel. 1993 gav han ut *Från Galtströms järnbruk till SCA. Återblickar i ett storföretags historia 1673–1993.* 2004, vid 86 års ålder, skrev han noter och efter-

skrift till Thomas Halvorsens utgåva av *Kramforsdisponenten Paul Burchardts Minnen* (anmäld i Oknytt 1–2 2005). Han medverkade också med biografier över märkesmän inom norrländsk skogsindustri i *Svenskt biografiskt lexikon.*

Bertil Haslum ägde en kreativ, vänlig och i sann mening nobel personlighet präglad av svensk bruks- och industrikultur. Hans personhistoriska intresse var stort. Som släktforskare var han vår främste kännare av norrmän i Sverige. Åren 1989–94 var Bertil Haslum styrelseledamot i Sveriges Släktforskarförbund. Vi inom Johan Nordlander-sällskapet lyser frid över hans minne.

Lars-Göran Tedebrand

Hardy (Harry) Mohlund in memoriam

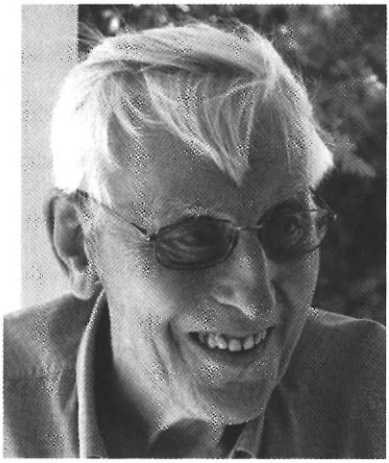

Foto: Cuno Bernhardsson.

Hardy Mohlund, (Hardy var det namn som föräldrarna ville ha vid dopet, det skrevs in i Helgums församlingsdopbok bara några månader innan dödsfallet!) Ärtrik, Helgum har avlidit, två veckor före 91-årsdagen. Vi som verkar inom den västångermanländska och norrländska lokalhistoriska forskningen har förlorat en framstående berättare.

Hardy föddes på Gideåberg i Edsele, men kom rätt snart att flytta till Helgum. Under sin barn- och ungdomstid vistades han hos sin mormor på Gideåberg, som många gånger omtalades med värme av Hardy. En intressant iakttagelse man kan göra är att från Gideåberg härstammar de två mest framstående lokalhistorikerna i Ångermanland under det sena 1900-talet och begynnande 2000-talet; Frans Bergvall och Hardy Molund.

Efter att ha gått ut den sex-åriga folkskolan på Holmstrand var det inte frågan om några vidare studier, utan livet blev hans akademi! Som många i Hardys generation i dessa trakter

blev det skogs- och flottningsarbetet som han fick sin utkomst ifrån. Det tunga arbetet i skogen och längs vattendragen skapade också en stark yngling som blev en framgångsrik cyklist och skidåkare på tävlingsarenorna. När andra världskriget bröt ut hösten 1939 inkallades han till Norrbotten och gränsområdet längs Torneälven, där han under en lång beredskapsinkallelse tillhörde ett elitförband. Hardy ställde också upp för Finland på 1940-talet, dock icke som militär utan som hjälparbetare i Helsingfors. Engagemanget i hemvärnet och hemvärnsrörelsen var en självklarhet för Hardy. Intresset för försvaret och militära frågar varade livet ut och kom att accentueras när fostersonen Per-Ove kom att inneha mycket framstående poster i den svenska armén. Det blev ett hårt slag för Hardy och familjen när Per-Ove dog förra året, 59 år gammal.

Det hårda skogsarbetet slet hårt på kroppen, ryggen blev med tiden utsliten. Problemen förvärrades när han råkade ut för en fallolycka på 1980-talets början. I och med skadan kom Hardy att allt mer fokusera på lokalhistorisk forskning, något som nådde sin höjdpunkt med utgivandet av *Helgums socken. Byar och gårdar*, där del 1 kom ut 1984 och del 2 1990. Ett cirka 1000-sidigt verk som används och kommer att användas av forskare i framtiden. Förutom "Helgumsböckerna" skrev Hardy ett 20-tal större och mindre artiklar i olika historiska tidskrifter, då med betoning på militärhistoria. Den sista och mycket välarbetade uppsatsen kom 2004, i den undersöker han gränsdragningen eller avvittringen i Helgum under 1700-talets mitt och slut. Harry belönades med ett antal kulturpriser bland annat Johan Nordlander-sällskapets pris för "Framstående norrländsk kulturforskning " år 2003, och Sollefteå kulturnämnds pris 2008.

År 1976 bildades Helgums hembygdsförening under ledarskap av Hardy, de gångna åren har många aktiviteter genomförts under hans ordförandeskap: inventeringar, kurser, teater

m.m. 1989 köptes en fastighet in som de sista 20 åren använts som hembygdsgård. Vi är många som haft den stora glädjen att besöka huset vid skogens kant i Ärtrik. Där inte minst hustrun Karin deltog i de livliga samtalen, med kaffepannan i handen. Ibland har det varit lokalhistorisk intresserad ortsbefolkning, eller uppsatsskrivande studenter från Umeå, någon gång en professor från University of California! Alla togs om hand, och mångsidigt, vitalt och vetgirigt fördes samtal om miljöer, händelser och inte minst människorna som gör historien, samtal som jag kommer att sakna. Som ett utmärkande drag för sitt livslånga kunskapssökande låg det på Hardys arbetsbord så sent som förra veckan en samling 1700-tals dokument för tolkning och utskrift. Jag saknar verkligen Hardy, en saknad som jag är säker på att jag delar med många.

Cuno Bernhardsson

MARCUS BRÄNNSTRÖM

”Högt upp bland Nordens snö och is...”

Om sångarevangelisten Ziga Olofsson (1910–2007) och en frälsningssång med Lapplandsmotiv

Ziga Wikström var första barnet till hemmansägaren Reinhold Wikström och hans hustru Viktoria, född Grahn. Ziga föddes den 15 oktober 1910 i Marks by, Vilhelmina och avled den 24 september 2007 i samma församling. Sång och musik präglade hennes liv från tidiga barnaår. Barndomshemmet i Mark var en multi-musikalisk miljö: fader Reinhold spelade både orgel, fiol och gitarr; moder Viktoria var också musikalisk, hon sjöng, spelade gitarr och orgel. På gården fanns också Zigas farfar Olof och farmor Tekla, allmänt kallad Spel-Tekla. Tekla gick till eftervärlden som bruden som spelade sin egen brudmarsch på fiol på sitt bröllop. Olof och Tekla Wikström var också goda sångare, vilket gick i arv till många av deras ättlingar. Den mest kända av dessa var utan tvekan deras dotter Anna-Lisa, mera bekant under sitt artistnamn Lapp-Lisa, som med sin sång – vem har inte nynnat med i hennes ”Barnatro” – kom att betyda mycket för många människor. Så även för sin brorsdotter Ziga, varom mera nedan.

Ziga och hennes sex syskon lärde sig tidigt att spela på egen hand, några instrumentlektioner var det inte fråga om på den tiden.[1] De tog framför allt ut melodier på gehör. Rein-

Ziga Olofsson, Lapplands-Ziga, tidigt 1940-tal. Foto: Lea Wikström, Malmberget. Bilden tillhör Norrbottens museum.

hold Wikström hade tillverkat en så kallad notbräda, en bräda med noter och notnamn som placerades på orgeln och med hjälp av den lärde sig Ziga att spela efter noter. Ofta spelade Ziga och hennes yngre syster Elin fyrhändigt ur J.A. Hultmans i vida kretsar spridda samling *Solskenssånger*. Systrarna Wikström skötte också musiken på logdanserna i byn Mark med omnejd, att spela dansmusik på orgel började de med som mycket små. Dansmelodierna lärde de sig gehörsvägen genom att lyssna på grammofonskivor hos en granne. Sedan gick de hem och tog ut melodierna på orgeln. Och så sjöng de till gitarr, tvåstämmigt. Ziga har alltid haft oerhört lätt för att improvisera andrastämmor. Ibland sjöng systrarna trestämmigt med sin kusin Elsa, bland annat gick de runt i byarna i grannskapet och sjöng på Mors dag. Zigas familj var en riktig sångarfamilj. När arbetet var slut på lördagskvällarna, brukade man släpa ut orgeln på balkongen och spela och sjunga. Föräldrahemmet låg längst upp i byn, så alla grannar hörde musiken väl och de kom ut på trappor och balkonger för att lyssna.

"Vi spelade Frälsningsarmésånger och Sions sånger. Vi var inte kristna då, men det var ändå inget konstigt med att vi sjöng de sångerna", har Ziga berättat långt senare i en tidningsintervju.[2] Zigas mor Viktoria hade varit frälsningssoldat före sitt giftermål med Reinhold Wikström, som i sin ungdom var mycket aktiv inom Svenska Missionsförbundet och delaktig i den väckelse som under senare delen av 1800-talet drog fram över Lappmarken.

När Ziga växte upp hade föräldrarna lämnat detta bakom sig, de var inte öppet bekännande kristna, men likväl gudfruktiga. Barnen skulle fostras i Herrans tukt och förmaning och de fick tidigt lära sig att helga och respektera vilodagen. Det var en helgdag då man skulle tänka på någonting annat än bara det jordiska. Man skulle tänka på sin själ och på det andliga också, tänka på Gud. "Och det var nyttigt det, nyttigt

Lapplands-Ziga, här 85 år, musicerar i sitt hem i Vilhelmina. Foto: Roland Tidström.

att ha med sig i livets resväska" menade Ziga när hon tänkte tillbaka på sina uppväxtår.

Någon vidare skolgång var det inte tal om. Ziga gick sex halvterminer i en kringflyttande skola med småskollärarinna. Undervisningen var omväxlande i Mark och i byn Andersmark, som låg ganska långt ifrån Zigas hem. Men i gengäld hade hon nära till skolan då den hölls i Mark. Då behövde hon bara gå över farstun, eftersom hennes far hyrde ut köket till skolsal. Tidigt fick Ziga hugga i och delta i arbetet på gården och som åttaåring fick hon ge sig ut i getarskogen, för att vakta kreaturen. "Den värsta tiden i mitt liv var de tre somrarna jag gick och getade", berättade Ziga. Hon var väldigt rädd för att träffa på björn i skogen och så var hon rädd för att det skulle bli krig igen. I den lilla fjällbyn hade man händelserna från första världskriget i färskt minne. Lyckligtvis slapp

Ziga ifrån både björn och krig. Ziga kökade – kulade – för att samla ihop getterna och korna. Hon berättar: "Vi hade hittat på melodierna själva, och varierade så långt vi kunde komma uppåt. Det var så krusigt och högt som man kunde sjunga på den tiden!"

"Tacka inte mig, tacka faster" – på turné med Lapp-Lisa

Ziga hade många minnen att berätta från sitt långa och innehållsrika liv. Och hon berättade lika målande som fängslande och gärna. När hon var sexton år fick hennes föräldrar hemma i byn Mark i Västerbotten ett brev från faster Anna-Lisa, mer känd som Lapp-Lisa (1889–1974), som ville att Ziga skulle komma och sköta om hennes hem i Hedemora i Dalarna.[3] År 1927 hade Lapp-Lisa så många framträdanden i dalatrakten att hon behövde en hemhjälp.[4] Ziga tyckte att det var underbart att få se något annat än Mark, den lilla byn med tolv gårdar. Resan i sig var ett äventyr. Ziga hade aldrig åkt tåg tidigare och hennes ankomst till fru Anna-Lisa Öst blev mycket speciell. Ziga åkte en station för långt och fick gå tillbaka längs järnvägen. Sista biten sprang hon över ett fält i ösregn. "Folk måste ha trott att jag var på rymmen från Sätersjukhuset, där jag sprang med tygskor, med unikaboxen och en räfshärva, som var en present åt farbror Jonte."[5] När Ziga klev in hos Lapp-Lisa gjorde släktingarna stora ögon. De hade inte ens hunnit få svar att hon skulle komma, utan där stod hon bara, blöt och lerig och med räfsan i näven. "'Var kommer du ifrån, flicka?' frågade faster. 'Himifrån' svarade jag."[6]

Ziga var nervös för att hennes släktingar skulle försöka frälsa henne nu, när hon kommit till deras hem. Hennes föräldrar var inte längre kristna och ungdomarna hemma i byn hade sagt att släktingarna säkert skulle tjata på henne att bli frälst.

Men det gjorde de inte, och Ziga antog att faster och farbror ansåg henne vara ett hopplöst fall. "En kväll när jag låg i min säng fick jag sådan syndanöd", berättar Ziga. "Jag låg och grät för att det inte fanns någon nåd för mig." Men morgonen därpå hände det något. Ziga beskriver det så att det kom in en ljusstråle i hennes själ, och hon förstod att även hon kunde bli frälst. Och så fick fastern be för Ziga, på knä i tvättstugan, eftersom det var tvättdag. Så blev Ziga frälsningssoldat i kåren i Hedemora, där hon bland annat spelade basun. Snart började Ziga följa med sin faster och sjunga runtom i Dalarna. Zigas fylliga altröst gjorde sig mycket bra till fasterns spädare sopranstämma. I tre omgångar på sammanlagt sju månader reste sångduon i Norge. Trots att Ziga från barndomen var van att spela inför publik, hon och hennes syster hade ju ofta spelat på logdanser hemma i Vilhelminatrakten, så var det en annan sak att ställa sig på en scen och sjunga.[7]

"Det gick bra att sjunga duett och spela gitarr vid sidan av faster, men att sjunga själv hade jag svårt för." Ziga minns att de var i Oslo när fastern sade till henne: "Du måste lära dig att sjunga ensam, drar du dig undan nu så törs du aldrig gå fram. Och inga böner hjälpte" fortsatte Ziga att berätta, "fram skulle jag. Och jag minns än idag att det var en norsk visa som jag sjöng: 'I mitt hem bland de höga bergen'."[8] Efteråt kom folk fram och tackade, och flickan från Lappland myntade ett uttryck som blev bevingat: "Tacka inte mig, tacka faster". Det spred sig som en löpeld inom Frälsningsarmén. Att hon skulle följa med ut och sjunga var i det närmaste självklart. "Kallelsen var inte märkvärdig, utan det föll sig så naturligt att jag skulle sjunga och vittna om Jesus."[9]

Många har sagt att Ziga var Lapp-Lisa upp i dagen och fastern hade fullt sjå att förklara att Ziga inte var hennes dotter, utan hennes brorsdotter. Ja, de var så lika att någon till och med sade till Lapp-Lisa att "Du kan inte förneka det, flickan måste vara föräktenskaplig!" Ziga skrattade vid minnet av

detta. De båda släktingarna uppträdde i samedräkter, vilket var väldigt praktiskt, för de behövde inte så mycket andra kläder.[10] Ziga berättar att hon till en början uppträdde i Frälsningsarméuniform, men inför turnéerna i Norge, det var 1930, syddes en lappdräkt upp åt henne. Faster Anna-Lisa hade framträtt i lappdräkt sedan 1911, då hon på uppmaning av sin chef, kårbefälhavaren på Frälsningsarmén i Tierp, uppmuntrats att skriva efter riktiga samekläder. "Den populära lapskan", eller Lapp-Lisa som hon snart kom att kallas, sjöng sin mors gamla sånger och berättade om nybyggarnas strävsamma liv och samernas levnadsvanor. Redan 1911 började alltså Lapp-Lisa med det som kom att bli hennes livs melodi och som skulle göra henne vida känd.[11]

"Duett av 'Lapp-Lisa' och lappflickan Siga" – grammofondebuten 1931

Det var dock en grammofoninspelning som kom att bli Lapp-Lisas – och Zigas – verkliga genombrott som andliga artister. Ziga berättar: "Faster var känd inom Frälsningsarmén och hade redan fått namnet Lapp-Lisa. Men hon hade inte börjat resa runt i landet så mycket, den stora berömmelsen fick hon inte förrän hon började spela in skivor. Och tänk, den första skiva hon spelade in gavs ut av Svenska Journalen... Och jag var med på den skivan, vi sjöng duett tillsammans och faster sjöng två sånger."[12] Grammofondebuten skedde i april 1931 på Svenska Journalens då relativt nystartade bolag, Tal och ton. Anna-Lisa och Ziga sjöng tvåstämmigt "I den sena midnattsstunden" och "Norrlandssången", den som börjar "På isig trakt vid polens gränser i midnattssolens sköna land..." Den sistnämnda handlar om Frälsningsarméns verksamhet i lappmarken, något som de båda sångerskorna var väl förtrogna med.

Ziga har själv berättat om grammofoninspelningen: "Det

var en spännande dag. Vi åkte till inspelningsstudion i Stockholm. Då var det nymodigt med grammofoner och en fick vi med oss hem. Men vi gillade inte vår skiva, vi kände inte igen våra röster."[13] Detta uttalande måste ses mot bakgrund av att människor på den tiden inte alls var vana att höra sina egna röster inspelade. Idag har de flesta av oss telefonsvarare, bandspelare, videokameror etcetera och vi är också ganska vana vid att höra den egna rösten inspelad. När de återigen spelade upp skivan tyckte de att "det nog inte lät så tokigt". Skivan gavs ut, men efter bara något år gick Tal och ton i konkurs. "Faster brukade skämta och säga att det var för att vi hade sjungit in skivor där, som skivbolaget hade gått omkull", mindes Ziga och skrattade gott. "Lappflickan Siga" stod det på etiketten, men eftersom Ziga inte var same blev Lapplands-Ziga fortsättningsvis hennes artistnamn.

Salvationistutbildningen, Storuman och Sigvard

Ziga stannade i sju år hos faster Anna-Lisa och hennes familj i Hedemora. Hon hade tänkt utbilda sig till sjuksköterska, men hade inte åldern inne för att komma in som elev på Falu lasarett. Så Ziga skrev en ansökan till Frälsningsarméns officersskola, Krigsskolan, istället. "Så bad jag till Gud. Det jag fick först svar ifrån, det skulle jag ta som hans ledning. Och jag fick ju svar nästan omgående från Arméns krigsskola i Stockholm. Då tog jag det som ett bevis på att jag skulle den vägen gå – så blev det!" Krigsskoletiden blev inte alldeles lätt för Ziga, som ju bara gått kringflyttande skola med småskollärarinna. "Läsa och sjunga gick väl bra, men med räkningen var det värre. Jag fick räkna extra när jag kom till Krigsskolan, för i Frälsningsarmén är det viktigt att kunna procenträkning. Det var så noga med att så och så många procent av kollekten skulle gå dit och dit."[14]

Och det gick bra för Ziga, hon gick ut som trea, med höga

Ziga och Sigvard Olofsson 1938. Okänd fotograf, Vilhelmina kommuns fotoarkiv.

betyg. Först blev hon sergeant med ansvar för kadetterna. På den tiden var det över 100 kadetter som gick på officersskolan och Ziga hade bland annat till uppgift att väcka kadetterna med visselpipa för uppställning i korridoren och sätta dem i städarbete innan dagens studier började. Efter utbildningen, i september 1937, fick Ziga sin första "order". Tillsammans med kapten Elsa Wadman skulle hon, som det heter på frälsningsarméspråk, "öppna eld". Armén hade i flera år väntat på att få en egen kår i det då växande järnvägssamhället Storuman i Västerbotten. Tidigare hade Storuman varit en utpost till kåren i Vilhelmina.[15]

Det var givetvis en spännande tid för löjtnanten Ziga, men också mycket arbete. Hon berättar om hur hon for runt och samlade in pengar på försakelselistor och sålde tidningar: "I regel var det ju löjtnanten [alltså Ziga] som skulle fara ikring med såntdär, och tidningar skulle säljas, Stridsropet... Men det gick, man var ju ung och hade cykel och kunde färdas!" Det var inte bara i själva stationssamhället Storuman som Armén verkade utan även i byarna runtomkring. Ofta kunde det bli flera mil långa dagsresor på cykel för Ziga, men från barndomen hade hon lärt sig att inte avskräckas av långa färd-

vägar. Visst var det arbetsamt i Storuman, fast också händelserikt i många avseenden. Det var ju där som Ziga träffade sin blivande livskamrat, skogsarbetaren Sigvard Olofsson (1915–1992, född i Stensele) och fick inviga honom till frälsningssoldat. De gifte sig 1938.

Hennes överordnade var mycket missnöjda och verkade helt sakna förståelse för hennes beslut att följa kärlekens röst. Eftersom en officer inte får gifta sig med en soldat blev Ziga degraderad till soldat, för sådana var Frälsningsarméns regler. Fröken Ziga Wikström blev Fru Olofsson och de nyblivna makarna slog ner sina bopålar i Zigas hemtrakter, i Skog by i Vilhelmina, där de hade ett litet jordbruk. Då var Ziga trött efter många år i Frälsningsarmén och ville stanna upp ett slag, bli "en vanlig bondkärring" som hon själv uttryckte det. Så blev det dock inte alls. Istället var det då, som Zigas artistkarriär tog fart på allvar.

Pingströrelsen – dopet förnyade kallelsen

Zigas tanke var att hon skulle sluta den offentliga verksamheten, som i så många år hade präglat hennes liv. Lite barnverksamhet var det enda som engagerade den tidigare så livaktiga frälsningssoldaten, som dock ganska regelbundet besökte pingstvännernas möten. Men förkunnelsen där var ganska ensidig tyckte Ziga, för man pratade bara om dopet i vatten. En söndagsförmiddag när Ziga kom till det lilla pingstkapellet i full arméuniform och längtade efter att få något för själen, satte man igång med att predika om dopet. Ziga blev både ledsen och arg och lämnade mötet med bestämda steg. Ute på gården kändes det som om all kraft gick ur henne och hon fick stödja sig mot en bil som stod i närheten. "Det kändes precis som om jag skulle dö, och min tanke var då hur ska det gå för mig som inte är döpt? I min nöd ropade jag: Gud om jag får leva ska jag låta

döpa mig i vatten!", berättade Ziga under gripenhet. När hon kom hem samtalade hon med sin make Sigvard om detta, och han hade dopsanningen klar för sig sedan lång tid tillbaka. De döptes i det lilla pingstkapellet i Mark.

Dopet innebar att kallelsen att tjäna Gud förnyades och de auktionerade bort alla sina ägodelar, förutom ett par cyklar med vilka de tog sig till de olika byarna där de vittnade och sjöng om sin tro. Ett dragspel köptes via postorder, med tolv basar och en oktav i diskanten. Det året hamnade man på Lapplandsveckan i Husbondliden och blev där presenterade för Lewi Pethrus, som inbjöd dem till Bibelskolan i Stockholm. 1940 fick makarna Olofsson kallelse till Vilhelmina och sedan gick färden till Vormträsk, Malmberget, Njurunda och vidare till Småland med en mängd olika platser. I 17 år reste evangelistparet Ziga och Sigvard Olofsson på kallelser, som det heter. "Visst har det varit slitsamt ibland att vara en Herrens tjänare, men tänk vad mycket glädje vi fått uppleva!"[16]

Ziga hade en tjock klippbok med sparade artiklar och annonser kring sitt liv som andlig artist. En ganska typisk notis: "Den från grammofoninspelningar och sångarturnéer välkända sångerskan Lapplands-Ziga besöker ikväll måndag, tillsammans med sin man, pastor S. Olofsson, Filadelfia, Skeninge. Lapplands-Ziga har blivit mycket uppmärksammad på de platser hon besökt och samlat en fulltalig publik. Ingen bör försumma tillfället att ikväll lyssna till henne."[17]

Den populära grammofonsångerskan

Zigas grammofoninspelningar blev med åren många, den första på Svenska Journalens grammofonbolag Tal och ton följdes av soloskivor på Sonoras etikett Sonata 1938–39 och emellanåt i duett med faster Lapp-Lisa. Ziga fortsatte spela in skivor även efter övergången till Pingströrelsen och sammanlagt blev det ett

Sonatasupplementet från 1942 upptar 24 titlar med Lapplands-Ziga. Ur Bengt Strandbergs samling.

60-tal skivor, de senare spelades in för Pingströrelsens märke Hemmets härold. Oftast sjöng Ziga till studioorkestrar under ledning av Helge Roundquist, Willard Ringstrand och Sven Arefelt. Ibland spelade hon själv dragspel – som på inspelningen av "Guldgrävaresången". Ibland fanns dragspelaren Andrew Walter bland musikerna, mindes Ziga, liksom basisten Thore Jederby – "Korven" kallad.

Karl-Erik Svedlund ackompanjerade på en del Hemmets härold-inspelningar. Ziga sjöng för denna etikett in duettsånger med Gunvor Haag-Strandh (1919–2002), sångförfattare och sångledare i Smyrnaförsamlingen, Fagersta. Zigas syster, Ruth Edman (1914–76), som var verksam som sångledare i Smedjebackens Filadelfiaförsamling, fanns också med i

inspelningsstudion, liksom Simon Gustafsson.

De flesta sångerna som spelades in på grammofonskivor hade Ziga fått välja själv. Hon tog sånger som hon tyckte om, och som hon visste att folket ville ha. Många av hennes mest populära sånger spreds på detta sätt snabbare än vad sångerskan själv kunde resa.[18]

Ett av Zigas verkliga paradnummer var "Guldgrävaresången", som hon sjöng in för Hemmets härold 1942. Det såldes 18 000 grammofonskivor på ganska kort tid. Sammanlagt såldes "Guldgrävaresången" i över 100 000 exemplar. Men särskilt rik på att sjunga på grammofon blev man inte på den tiden. 50 kronor per skivsida fick Ziga, varken mer eller mindre, oavsett hur många gånger skivan pressades och såldes. Royaltyn var ett okänt begrepp på den tiden. När hon fick veta att hennes insjungning av "Guldgrävaresången" sålt så bra fick hon dock, efter påtryckningar, en gitarr som kompensation från grammofonbolaget. Annars var dragspelet det instrument som mest förknippas med Ziga. Alla de sex syskonen Wikström, tre systrar och tre bröder, spelade för övrigt dragspel. Att både Ziga och "Guldgrävaresången" var populära är följande affischtext ett gott bevis för: "Lapplands-Ziga kommer till Vänersborg och leder en serie Sång- och Väckelsemöten. Hon kommer då att sjunga den populära 'Guldgrävaresången' som hon så ofta sjungit i radio, samt många andra gamla, kända väckelsesånger. Kom och lyssna!"[19]

En av Pingströrelsens främsta sångerskor

Ziga hade en stor, tjock sångbok som med åren blev allt mer omfångsrik. Hon beskrev själv sin repertoar som en blandning av andliga visor och av berättelsesånger som "Drinkarflickans död" och "En moder på sin dödsbädd". Sånger sprungna ur en djupt folklig sångtradition, från tider då missväxt betydde svält och då de sociala skyddsnäten var obefintliga. Många av de

sånger som Ziga sjöng hade hon fått från sin faster, Lapp-Lisa. Men mycket av sin repertoar hade Lapp-Lisa faktiskt i sin tur fått från sin mor, Zigas farmor, Tekla. Så man kan väl säga att den gick i släkten, repertoaren. "Jag har fått lite kritik från kollegor för min repertoar och de tyckte att jag skulle förnya mig. Men när jag kommer till ålderdomshem eller sjukhem, så vill de alltid höra 'Barnatro' och 'Guldgrävarsången' och sådana sånger", berättade den då 86-åriga Ziga i en tidningsintervju.[20] Ziga valde med förkärlek sånger med starkt innehåll, allvarliga väckelsesånger som "Varför talar du aldrig om Jesus?" och den ofta sjungna inledningssången "Jag vill börja med sången om Jesus". Ungefär 350 sånger uppskattade Ziga att hon haft på repertoaren, därtill ska läggas alla sånger i Pingströrelsens Segertoner och Frälsningsarméns Sångbok.

När jag frågade om Ziga hade haft några ideal när det gällt sång och musik förväntade vi oss kanske att hon i förstone skulle nämna någon "andlig artist". Men Ziga sade: "Jag tyckte Zarah Leander var fantastisk. Hon var min idol. Och så Ulla Billquist". Zigas röst låg någonstans mitt emellan dessa sångerskors, en uttrycksfull alt. Bland de andliga artisterna intog Einar Ekberg en särställning, enligt Ziga. Han var en bra förebild för de som växte upp i den andliga genren. Han var så fin och ödmjuk, minns hon. Något som grämde henne mycket under senare år var att hon inte vågade sjunga duett på skiva med Ekberg. Hon tordes inte sjunga med denne uppburne storsångare, utan blev som en liten mus, blyg och förskräckt. Det hade ju varit ett plus för henne att ha sjungit duett med en sådan storhet, tänkte hon senare. Pingströrelsen ordnade dock detta på ett originellt sätt. På Hemmets härold pressades grammofonskivor där Einar Ekberg sjunger på ena skivsidan och Lapplands-Ziga på den andra. Ziga var alltid lika blygsam när det gällde hennes artisteri, men i en artikel i hennes klippalbum omtalas hon som "en av pingströrelsens främsta sångerskor".[21]

Ziga hade sjungit, spelat och uppträtt för publik sedan 1920-talets sista år. Mycket av hennes framgång berodde nog på att hon under alla år hade behållit sin folkliga framtoning. "Det var faster Anna-Lisa – Lapp-Lisa – som lärde mig att vara enkel. Hon var en förtjusande människa, aldrig ledsen eller på dåligt humör, bara trött och otålig någon gång efter turnéer", summerar Ziga.[22] Lapplands-Ziga var också en förtjusande människa och hade många minnen från sin långa karriär. Även om hon nog själv aldrig skulle ha använt ett så pretentiöst ord. För hon var blygsam. Mycket blygsam. Bakom denna blygsamhet låg kanske dubbelheten i att vara andlig och artist på samma gång. Man ska inte upphöja sig, inte göra sig märkvärdig. Detta är nog också i mångt och mycket en generationsfråga. När Ziga började sin sångarbana var förhållandena mycket annorlunda gentemot idag och gagerna blygsamma. Samhället har blivit mer kommersialiserat, mycket har förändrats. Det är inte längre "fult" att vara artist med andlig repertoar och arbeta kommersiellt.

"En ringa liten Herrens tjänarinna"

Makarna Olofsson lämnade evangelistarbetet i slutet av 1960-talet. De drev en konstaffär i Örebro och Ziga arbetade som konsulent för Kooperativa Förbundet. Hon fortsatte dock att sjunga i Gitarrsystrarna i Elimförsamlingen. Som pensionärer flyttade paret till Eskilstuna. Ziga medverkade där i Pingstkyrkans närradio. Sedan Sigvard avlidit sommaren 1992 flyttade Ziga hem till Vilhelmina. Hon medverkade fortfarande i gudstjänster och sjöng sina väckelsesånger så fort tillfälle gavs. Ziga avled 2007, nära 97 år gammal.

Det var som sångerska hon blev känd och omtyckt i vida kretsar, denna Lapplands-Ziga, 1940-talets kristna sångidol. Många människor runtom i vårt land minns ännu Ziga. Inte

minst hennes tältmöten, där hon både sjöng, spelade och talade. Någon mikrofonanläggning behövdes inte heller, Ziga gjorde sig hörd ändå med sin härliga röst och sina "saliga låtar".[23] En tidning skrev en gång: "Överallt har hennes vackra sång, frimodiga förkunnelse och okonstlade väsen rönt varmt mottagande."[24] Ziga kunde, som få, leva sig in i sångernas budskap. Och att texta tydligt ansåg hon vara den absolut viktigaste ledstjärnan för en sångare. För henne var texten det väsentliga. Ordet. Evangeliet. Det glada budskapet. Sångarevangelisten Ziga Olofsson menade själv att hon bara hade varit "en ringa liten Herrens tjänarinna".[25]

Frälsningssånger med Lapplands- och Norrlandsmotiv

Ziga Olofsson, i likhet med fastern Anna-Lisa Öst, hade vid sidan av mer allmänt kända andliga visor och evangelistsånger en repertoar av andliga sånger som har sitt ursprung inom Frälsningsarméns verksamhet i den svenska lappmarken. Här kan nämnas "Lappmissionärens sång" (Vi kommit från Lappland, från Ångermanland, från Jämtländska skogar...),[26] "Norrbottens sång" (Vaktad av vita fjällen och mörka furors krans...)[27] samt "Lappbarnens sång" (Att i Norrland få bo, det är härligt må ni tro).[28] I "Vit som Lapplands snö" sjungen till en melodi av amerikanen J.M. Black[29] beskrivs arbetet med evangelii utbredande bland fjällens befolkning, samtidigt som texten också predikar syndaförlåtelse genom Jesu Kristi blod. Bildspråket är rikt: Jesu blod kan två var själ så vit som snö, så vit som snön på Lapplands snöfjäll. Denna typ av sånger kan med fog sägas utgöra en egen genre som jag har valt att kalla "frälsningssånger med Lapplands- och Norrlandsmotiv".

En kort bakgrund till de omständigheter, under vilka dessa

sånger tillkommit: "Den stora evangeliska folkväckelsen i Sverige under andra delen av 1800-talet bidrog bland annat till ett ökat intresse för missionsverksamhet ibland utomeuropeiska kulturer. I linje med detta företogs också insatser i Lappmarken. Dessa missionsinitiativ kom att vid sidan av ren evangelisation även att präglas av en framträdande humanitär och social verksamhet. Bland de väckelserörelser som på ett tidigt stadium utsände speciella samemissionärer kan nämnas Svenska Missionsförbundet och Helgelseförbundet. [...] För ett av de färgstarkaste inslagen i den samiska väckelsehistorien står utan tvekan Frälsningsarmén. Denna rörelse nådde Sverige 1882 från England. [...] Ett grundläggande drag är rörelsens strama militära uppbyggnad och uttrycksformer. Typisk är den militära terminologin, uniformeringen och den hierarkiska strukturen. Frälsningsarmén var under sina första år en storstadsföreteelse, men från 1880-talets slut företogs spridda missionsresor till framförallt Jämtlands och Härjedalens fjälltrakter. Där mötte man för första gången den samiska befolkningen. Sedan man kommit i kontakt med samer, och missionsinsatsen mött ett positivt gensvar, beslöts 1892 att två officerare skulle avdelas med uppdrag att påbörja en fast verksamhet i norra Sverige. Vid denna tidpunkt inleddes vad som med arméterminologi skulle gå under benämningen 'lappkriget'".[30]

Högt upp bland Nordens snö och is sjunga vi Herrens lov och pris...

I en tidningsintervju 1946 berättade Lapplands-Ziga att "Lapplandssången" – med textbörjan "Högt upp bland Nordens snö och is..." kom som god tvåa efter "Guldgrävaresången" när det var frågan om sådana sånger som var populära, ofta önskade och gick hem hos publiken.[31] Hennes grammofon-

"Norrlandssången" sjöng Ziga in på skiva först 1959. Hemmets Härold P 5080, i författarens ägo.

insjungning av "Högt upp bland Nordens snö och is" har dock titeln "Norrlandssången".[32]

Författaren till "Högt upp bland Nordens snö och is" var dåvarande kaptenen i Frälsningsarmén Henrik Gustavsson (†1938). Efter att ha genomgått Frälsningsarméns krigsskola blev Henrik Gustavsson från 1907 stationerad i Vilhelmina, där han för Gud och Frälsningsarmén fick vinna Anna Lovisa Wikström, sedermera känd som Anna-Lisa Öst eller Lapp-

LAPPLANDSSÅNGEN.

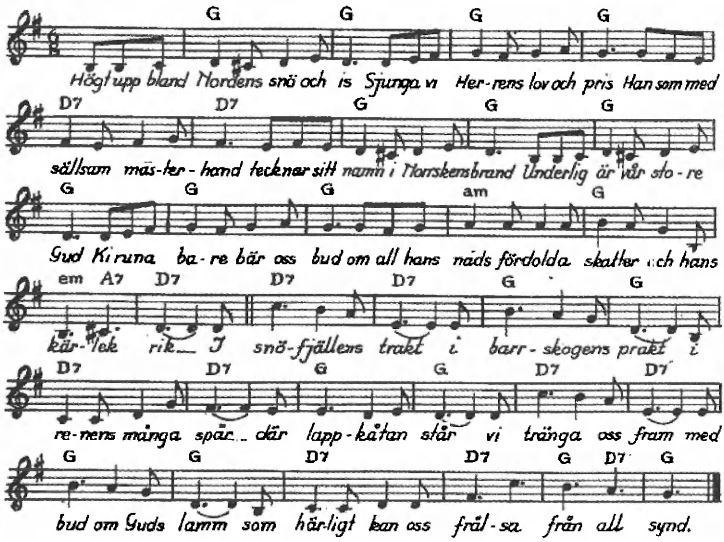

Lisa.[33] Det är alltså den man som Lapp-Lisa kallade "sin andlige far" som är upphov till denna sång.[34] Texten tillkom i Vilhelmina 1907 eller året efter. Gustavssons text är ett uttryck för hans kärlek till det arbete han just då var inne i och till det folk bland vilket han arbetade. De lokalnamn som förekommer i sången har ofta ändrats i anslutning till den plats där man sjungit den. Varifrån Gustavsson hade fått den suggestiva melodin till texten är inte känt. Möjligen har han själv gjort den. Troligare är dock att han fått den från någon då känd profan visa.[35]

Högt upp bland nordens snö och is
sjunga vi Herrens lov och pris,
han som med sällsam mästarhand,
tecknat sitt namn i norrskensbrand.

Underlig är vår store Gud,
Kirunavaare bär oss bud
om all hans nåds fördolda skatter
och hans kärlek rik.

I snöfjällens trakt, i barrskogens prakt,
i renens många spår, där lappkåtan står
vi tränga oss fram, med bud om Guds lamm,
som härligt kan oss frälsa från all synd.

Där är vår plats, vårt arbetsfält.
Nybyggarhus och lappens tält
nås av vårt nådebudskap stort
om en för alla öppen port.
Genom den porten mången gått
som förr i synden haft sin lott,
men nu är med och samlar skatter
för en högre värld.

I snöfjällens trakt, i barrskogens prakt...

Fjällfolkets frälsning är vårt mål,
norrskenet flammar som ett bål
och i dess ljus vi tecken se
att Herren Gud skall seger ge.
Blir än vår vinter hård och lång,
tystnar dock ej vår glada sång,
runt våra dalar och i skogens brus
den höras skall.

I snöfjällens trakt, i barrskogens prakt...[36]

Noter

1 Artikeln grundar sig i huvudsak på intervjuer med Ziga Olofsson i hennes hem på Manhattan i Vilhelmina, 15.6.1999 (Staffan Lundmark och Marcus Brännström) respektive 18.4.2000 (Marcus Brännström). För hjälp med fotografier och illustrationer vill författaren tacka följande personer och institutioner: Stig Edman, Vilhelmina, Bengt Strandberg, Skövde, Roland Tidström, Nästansjö, Norrbottens museums bildarkiv och Vilhelmina kommuns fotoarkiv.

2 Isaksson, Viktoria (1992). "Lapplands-Ziga – frälsningssoldaten som blev sjungande pingstevangelist". *Evangelii härold*, nr 28.

3 Isaksson (1992).

4 Tidström, Roland (1996). "Lapplands-Zigas sång låter sig inte tystas". *Västerbottens-Kuriren*, 2 april.

5 Johan Öst, Lapp-Lisas make, var frälsningssoldat och lantbrevbärare i Hedemora.

6 Isaksson (1992).

7 Isaksson (1992).

8 Alfredsson, Jan (1996). "Ziga håller liv i Lapp-Lisas sånger". *Svenska Journalen*, nr 8.

9 Isaksson (1992).

10 Isaksson (1992).

11 Sjöberg, Ingrid & Gramén, Barbro (1980). *Barnatro – en studiebok om Lapp-Lisa*. Klippan. Moderna läsare.

12 Alfredsson (1996).

13 Tidström (1996).

14 Isaksson (1992).

15 *Stridsropet* 1957, nr 42, oktober.

16 Gustafsson, Oliver (1996). "Lapplands-Ziga minns tillbaka: – Vi sålde allt för att tjäna Herren". *Julsnö över fjällen*. Sorsele. Filadefiaförsamlingen.

17 Odaterad notis i Ziga Olofssons klippbok.

18 Nyström, David (1964). "Sångarparet från fjällvärlden". *Evangelii härold*, 17 december.

19 Affisch i Ziga Olofssons klippbok, Handelstryckeriet, Trollhättan 1949.

20 Alfredsson (1996).

21 Odaterad artikel i Ziga Olofssons klippbok.

22 Tidström (1996).

23 "'Lapplands-Zigas saliga låtar' som Dagens Nyheter skrev i sitt omnämnande av tältkonferensen ... har mottagits med begeistring och när hon uppmanat den stora skaran att sjunga med så har man deltagit i sången med hänförelse." Odaterad notis i Ziga Olofssons klippbok [troligen Dagen, sommaren 1945].

24 Odaterad notis i Ziga Olofssons klippbok.

25 I brev från Ziga Olofsson till författaren, daterat Vilhelmina den 20 februari 2000.

26 Melodi: "Lappflickan" (Bland Ovikens snökrönta, skyhöga fjäll). Textförfattaren okänd. Texten sannolikt skriven till en Frälsningsarmékongress. De olika divisionerna svarade för "lokala inslag" i programmet. (Muntlig uppgift: Edit Löfqvist, Lövliden, Vilhelmina 2003.)

27 Melodin delvis lika "Tanti serenad". Text av Erik Eijel. Nottrycket *Norrbottens sång och Den röda stugan*. Sundsvall. Roland Hedbergs förlag, 1952. Dock sjöng Lapp-Lisa in sången på grammofonskiva redan 1938 (Sonata 107).

28 Text vers 1–2 och melodi av nomadskollärarinnan Helfrid Leijer, Tärna. Text vers 3 av Ragny Lindau, verksam inom Frälsningsarmén (Muntlig uppgift: Edit Löfqvist, Lövliden, Vilhelmina 2003.)

29 Lövgren, Oscar (1964). *Psalm- och sånglexikon*. Stockholm. Gummessons.

30 Lindin, Leif & Svanberg, Ingvar (1990). "En frälsningshär marscherar fram till Lapplands snö". *Västerbotten*, nr 2, s. 155 f.

31 Odaterad notis i Ziga Olofssons klippbok.

32 Hemmets härold P 5080 (1959).

33 Lövgren, Oscar (1975). Läsarsång och folklig visa. D. 1. Stockholm. Gummessons.

34 Lapp-Lisa (1950). Lapp-Lisa berättar sitt liv. Örebro. Horisont.

35 Lövgren (1975).

36 Noterna efter Lapp-Lisas sånger med melodi och ackord (1940). Stockholm. Triolen. Texten transkriberad efter sång av Ziga Olofsson, Hemmets Härold P 5080 (1959).

Ziga Olofsson "Lapplands-Ziga" – en diskografi

Tal och ton 92
Duett av "LAPP-LISA" och lappflickan Siga med pianoack. 1. Norrlandssång [På isig trakt vid polens gränser...]. 2. I den sena midnattsstunden [Andrew L. Skoog–Lina Sandell-Berg].
Anmärkning: [Stallmästaregården, Solna april, utg. 1 sept. 1931.]

Sonata 106
LAPPLANDS-ZIGA. STRÄNGORKESTERN. 1. Fem smutsiga små fingrar (Cobb, Edwards, Karl-Ewert). 2. Tre söta småbarn [Caroline Schytte Jensen].
Anmärkning: [Stockholm 19 sept. 1938, utg. mars 1939. S 6. Även på am. Scandinavia 106.]

Sonata 108
Sång av LAPPLANDS-ZIGA. STRÄNGORKESTERN. 1. Jag vill ut innan dagen är slut [Anders Ålander]. 2. O, klandra mig ej då jag gråter [= I mitt hem vid de höga bergen. Enl. Ziga norskt urspr.].
Anmärkning: [Stockholm 19 sept. 1938, utg. febr. 1939. S 7. Även på norska Sonora 360.]

Sonata 109
Sång av LAPPLANDS-ZIGA. STRÄNGORKESTERN. 1. Jag vill börja med sången om Jesus [Lars Olof Nylander–Gunnar Nylander]. 2. Varför talar du aldrig om Jesus [Lina Sandell].
Anmärkning: [Stockholm 19 sept. 1938, utg. mars 1939. S 7. Även på norska Sonora 355.]

Sonata 114
Sång av LAPPLANDS-ZIGA. STRÄNGORKESTERN. 1. Den smala vägen [Otto Lundahl]. 2. Själ, o vad gör du för Jesus?
Anmärkning: [Stockholm 23 sept. 1938, utg. juni 1939. S 7.]

Sonata 116
LAPPLANDS-ZIGA. STRÄNGORKESTERN. 1. En liten flicka på sin dödsbädd [Gustaf Bäcklund]. 2. De falla för höstens vingeslag [Betty – Gunnar Petersén].
[Stockholm 19 resp. 23 sept. 1938, utg. juli 1939. S 7.]

Sonata 119
Sång: LAPPLANDS-ZIGA (ZIGA OLOVSSON). STRÄNGORKESTERN. 1. Ringen friden I klockor in... (Arebro). 2. Vad gränslös kärlek [W.E. Booth–Clibborn, E. Di Capua] (Arr.: Arebro). Originaltitel: O, sole mio.
Anmärkning: [Stockholm 4 okt., utg. dec. 1939. S 8. Sven Arefeldt, dir. & arr.]

Sonata 127
Sång av LAPPLANDS-ZIGA (ZIGA OLOVSSON). STRÄNGORKESTERN. 1. Den snövita dräkten (Greta Eriksson–Britta Bergdahl). 2. Medan kärleken från korset talar [Amanda Sandberg].
Anmärkning: [Stockholm 4 okt. 1939, utg. febr. 1940. S 9.]

Sonata 131
Sång av LAPPLANDS-ZIGA (ZIGA OLOFSSON). STRÄNGORKESTERN. 1. Fast skuggor falla tunga... [D. Wickberg–W. Länning]. 2. En morgon utan moln [Sam. Gullberg].
Anmärkning: [Stockholm 17 okt. 1939, utg. april 1940. S 10.]

Sonata 133
Duettsång: LAPP-LISA & LAPPLANDS-ZIGA. STRÄNGORKESTERN m. Hawaji-gitarr. 1. Själens längtan [Richard A. Whiting]. 2. Det urgamla kors [George Bennard–Anders Aleby].
Originaltitel: Till we meet again / The old rugged cross.
Anmärkning: [Stockholm 10 maj, utg. juni 1940. S 11.]

Sonata 135
LAPP-LISA o. LAPPLANDS-ZIGA sjunga duett till STRÄNGORKESTERN. 1. Han vet det allt [Anna Ölander]. 2. Jubelklockor [Robert Harkness].
Anmärkning: [Stockholm 10 maj, utg. aug. 1940. S 12.]

Sonata 139
Sång av LAPPLANDS-ZIGA (ZIGA OLOFSSON). STRÄNGORKESTERN 1. Skall jag gå att tomhänt möta [G.C. Stebbins]. 2. Var är mitt vilsna barn? (Den enda vägen) [Gunnar Dahl = Ejnar Westling].
Anmärkning: [Stockholm 4–10 okt 1939, utg okt 1940. S 13.]

Sonata 143
Sång: LAPP-LISA & LAPPLANDS-ZIGA. 1. Ljude Herrens lov i våra bygder [Nils Frykman]. 2. Klippa du som brast [A.M. Toplady–övers. Betty Ehrenborg].
Anmärkning: [Stockholm 30 okt. 1940, utg. febr. 1941. S 14.]

Sonata 144
LAPPLANDS-ZIGA. STRÄNGORKESTERN. 1. Skyddsängeln (Gunnar Dahl [= Ejnar Westling]). 2. Drömmen om Mor (R. Claeson).
Anmärkning: [Stockholm 31 okt. 1940, utg. febr. 1941. S 14.]

Sonata 149
LAPPLANDS-ZIGA (ZIGA OLOFSSON). 1. Den vilseförda. 2. Du lilla fågel [Sven Nilson–Gunnar Petersén].
Anmärkning: [Stockholm 31 okt. 1940, utg. juni 1941. S 14.]

Sonata 151
Duett: LAPP-LISA & LAPPLANDS-ZIGA [ack.: violin och piano]. 1. Hur underlig är du [Emil Gustafsson]. 2. Älsken varandra [H.R. Palmer–övers. T. Truvé].
Anmärkning: [Stockholm 30 okt. 1940, utg. juni 1941. S 14.]

Sonata 153
Sång: LAPPLANDS-ZIGA. STRÄNGORKESTERN. 1. Leva jag vill, Gud för dig (Lisa Landin-Ohlsson). 2. Söker du frid? [Gösta Blomberg].
Anmärkning: [Stockholm 31 okt. 1940, utg. aug. 1941. S 14.]

Sonata 157
Duett: LAPP-LISA & LAPPLANDS-ZIGA. 1. Te dig min konung [James E. Stewart–John Appelberg]. 2. I den sena midnattsstunden [A.C. Coxe, övers. Lina Sandell].
Anmärkning: [Stockholm 10 maj 1940, utg. okt. 1941. S 18. Sid. 2 även på Marcus Musik CD HT 107.]

Sonata 165
LAPPLANDS-ZIGA (ZIGA OLOFSSON). STRÄNGORKESTERN. 1. Vi njuta en fröjd utan like [Emil Gustafson]. 2. Säg finns en ström [E. Oliphant–C. Oliphant].
Anmärkning: [Stockholm 10 resp. 17 okt. 1939, utg. febr. 1942. S 19.]

Sonata 166
Sång: LAPP-LISA & LAPPLANDS-ZIGA. STRÄNGORKESTERN. 1. Lys som en fyrbåk [J.D. Ogden–Chas Gabriel]. 2. Jesus, du är allt för mig [E.H. Joy , A.S. Arnott–K.M. Fristrup].
Anmärkning: [Stockholm 10 maj 1940, utg. april 1942. S 20.]

Sonata 195
Duett av LAPP-LISA och LAPPLANDS-ZIGA. Med trio. 1. Kom hem [David Wickberg].
[Sång av LAPP-LISA. Med trio. 2. Tiden flyr.]
Anmärkning: [Stockholm 8 maj 1940 resp. 19 dec. 1941, utg. sept. 1947. S 24.]

Hemmets härold X 139
Duett av GUNVOR HAAG och ZIGA OLOFSSON till mandolinkvartett. 1. Rosor och liljor (Naemi Kjäll–James Bland. 2. Åter till hemmet sköna (Egon Zandelin) Originaltitel: Rosor och liljor = My old Kentucky home.
Anmärkning: [Odeons studio, Stockholm 3 febr., utg. okt. 1941.]

Hemmets härold X 141
Sång av ZIGA OLOFSSON med dragspelsackomp. 1. Jag går till himlen (Gunvor Haag-Strandh). 2. Livets svårigheter många... (A. Arnott).

Anmärkning: [Odeons studio, Stockholm 7 febr., utg. okt. 1941. Sid. 1 även på Odeon D 6927.]

Hemmets härold X 146
Duett av GUNVOR HAAG-STRANDH och ZIGA OLOFSSON. Vid flygeln: KARL-ERIK SVEDLUND. 1. Den underbara dagen (Sam. Gullberg). 2. Ofta när skymning sig sänker [Gustaf Strandh].
Anmärkning: [Odeons studio, Stockholm 7 febr. 1941, utg. nov. 1942.]

Hemmets härold X 149
Sång av ZIGA OLOFSSON med dragpselsackomp. 1. Vi måste bedja mer (Herbert Brander). 2. Guldgrävaresången
Anmärkning: [Odeons studio, Stockholm 7 dec. 1942, utg. april 1943. Även på Odeon D 6906. Sid. 1 även på Odeon D 6927. Sid. 2 även på Marcus Musik CD HT 107.]

Hemmets härold X 154
[Sång av EINAR EKBERG med orgelackomp. 1. Jesus ej glömmer dig (Einar Ekberg–A.H. Ackley)]. Sång av LAPPLANDS-ZIGA med orgelackomp. 2. Mamma, är det långt till himlen? (Elsa Eklund).
Anmärkning: [Odeons studio, Stockholm 17 maj 1943 resp. 4 dec. 1942, utg. april 1944. Sid. 2 även på Odeon D 6964 (Sto 3725-2). Karl-Erik Svedlund (orgel) sid 1.]

Hemmets härold X 156
[Sång av EINAR EKBERG med orgelackomp. 1. Din moders stämma (Sam. Gullberg)]. Sång av ZIGA OLOFSSON med orgelackomp. 2. Min moders bibel och min faders bönevrå (Sam. Gullberg).
Anmärkning: [Odeons studio, Stockholm 17 maj 1943 resp. 4 dec. 1942, utg. april 1944. Karl-Erik Svedlund (orgel) sid. 1.]

Hemmets härold X 163
Duett av ZIGA OLOFSSON och SIMON GUSTAFSSON till violin och dragspel. 1. Ofta går min tanke (Sam. Gullberg). 2. Evighetens morgon (Lennart Thanner).
Anmärkning: [Odeons studio, Stockholm 27 aug. 1944, utg. okt. 1945.]

Hemmets härold X 166
Sång av ZIGA OLOFSSON till violin och dragspel. 1. Du trötta själ [Conrad Björkman]. 2. Han går de vägar han fordom gick [Nils Gustafsson].
Anmärkning: [Odeons studio, Stockholm 27 aug. 1944, utg. okt. 1945.]

Hemmets härold X 193
Sång av ZIGA OLOFSSON. Vid flygeln: KARL-ERIK SVEDLUND. 1. Innanför eller utanför [Oscar Halloff]. Duett av ZIGA OLOVSSON [!] & RUTH EDMAN. Vid flygeln: KARL-ERIK SVEDLUND. 2. Försoningen.

Uti i himlen i prakt (Åke Öhman).
Anmärkning: [Odeons studio, Stockholm 25 nov. 1946, utg. april 1947. Sid. 2 även på Odeon D 6964.]

Hemmets härold X 205
Sång av ZIGA OLOVSSON [!]. Vid flygeln: KARL-ERIK SVEDLUND. 1. Vid bergets häll. 2. I tidernas afton (Walter Fälth).
Anmärkning: [Odeons studio, Stockholm 25 nov. 1946, utg. okt. 1948.]

Hemmets härold X 215
Sång av LAPPLANDS-ZIGA till dragspel och gitarr. 1. Jag minns de gamla sånger. LAPPLANDS-ZIGA till musikkvartett. 2. Vad är att tro [Rut Maria Johansson].
Anmärkning: [Odeons studio, Stockholm 31 maj, utg. sept. 1949.]

Hemmets härold X 237
Sång av LAPPLANDS-ZIGA till musikkvartett. 1. Bönebarn (Th.E. = Theo[fil] Engström). 2. I tidens aftonskymning [Conrad Björkman].
Anmärkning: [Odeons studio, Stockholm 31 maj 1949, utg. sept. 1950. Även på norska Hjemmets herold XN 13. Sid. 1 även på. Marcus förlag CDHT 106.]

Hemmets härold X 272
Sång av ZIGA OLOFSSON med dragspel. 1. Du har hört om Moses [Roberts]. 2. O, ljuva hemvist [K.G. Sjölin].
Anmärkning: [Odeons studio, Stockholm 12 dec. 1952, utg. febr. 1953.]

Hemmets härold EP 5080
Sång av ZIGA OLOFSSON till dragspel (1–3), resp. KARL-ERIK SVEDLUND, flygel (4)
1. Norrlandssången [Henrik Gustavsson].
2. Konsten.
3. Livets svårigheter [A. Arnott].
4. Vid bergets häll.
[Stockholm 1959.]

Hemmets härold EP 5149
Sång av ZIGA OLOFSSON till dragspel (1), resp. KARL-ERIK SVEDLUND, flygel (2–3). 1.Fribiljetten [C.C. af Tibell]. 2. Vi måste bedja mer (Herbert Brander]. 3. Mamma, är det långt till himlen? [Elsa Eklund]. [Stockholm 1961.]

Allmänna anmärkningar till diskografin

A Diskografin bygger på uppgifter ur SMDB:s databas, Per Hermanssons, Säter, Lapp-Lisa diskografi (manus) samt egna observationer. De på skivetiketterna ofta uteslutna uppgifterna om textförfattare och kompositör har kompletterats med hjälp av en stor mängd nottryck och sångböcker, främst publicerade av Frälsningsarméns Musikdepartement respektive Förlaget Filadelfia.

B Vid återutgivning på kassett (Sonata 6362005) av sången "Vad har min Gud idag att ge" (Sonata 122, 1939), liksom i diskografier och i SMDB:s databas, har uppgivits att Ziga Olofsson sjunger växelsång med Lapp-Lisa. Denna uppgift dementeras av Ziga Olofsson i brev till Marcus Brännström den 20 februari 2000.

C För närvarande finns följande av Ziga Olofssons 78-varvsinspelningar överförda till CD: Bönebarn ("Sångerna vi minns", Marcus förlag CDHT 106, 2003) respektive Guldgrävar[e]sången och I den sena midnattsstunden ("Läsarsånger", Marcus Musik CDHT 107, 2004).

Lars-Gunnar Olsson

Ryssar i fjärden!

Umeå skövlas och bränns den 18 september 1714[1]

Det *Stora nordiska kriget*[2] är nu inne på sitt fjortonde år. De första årens stora svenska framgångar har, sedan förlusten vid Poltava 1709, vänts till idel motgångar. Sedan i februari har Finland i praktiken hamnat i händerna på den ryska tsaren Peter den store. Och vår kung, Karl XII, befinner sig fortfarande på flykt i Turkiet.

Risken för ett ryskt anfall över havet har blivit allt mer överhängande. Den västerbottniske landshövdingen, generalmajor Anders Erik Ramsay – eller Ramse som han kallade sig – har därför höjt beredskapen. Vaktposter är utplacerade runt staden och ute vid Umeälvens mynning. Däremot har han inte funnit det nödvändigt med någon särskild vaktstyrka ute på Holmön; sedan ett par månader tillbaka finns ju fregatten Ruschenfelt och två bestyckade kronoskärbåtar på vakt där ute i Kvarken. Att han lämnat Holmön oskyddad skulle dock snart visa sig vara ödesdigert – särskilt mot bakgrund av att Ruschenfelt någon vecka tidigare skickats på uppdrag till Brahestad.

En rysk flotta bestående av ett tiotal galärfartyg plus ett större antal mindre följefartyg har därför under fredagen den 17 september 1714 osedda lyckats genomföra ett strandhugg på Holmön, varvid sju personer tillfångatagits. Efter övernatt-